

ФІСКАЛЬНА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ ЯК ІНСТРУМЕНТ МАКРОЕКОНОМІЧНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Одна з основних макроекономічних функцій будь-якої держави в сучасних умовах господарювання полягає у стабілізації національної економіки і, в тому числі, зниженні системних ризиків фінансової стабільності. При цьому регулююча діяльність держави передбачає регулювання фінансових, економічних та соціальних відносин в національному макроекономічному середовищі з метою реалізації визначених цілей та вирішення поставлених завдань. Тобто, функціонування державного механізму регулювання національного макроекономічного середовища є необхідною умовою розвитку ринкової економіки в умовах глобалізації. Так, в умовах поступового уповільнення світового економічного зростання та темпів зростання країн – торговельних партнерів України все більшої актуальності набуває питання забезпечення макроекономічної стабільності і нашої держави.

У найбільш загальноповживаному сучасному розумінні фінансова політика – це сукупність фінансових заходів держави щодо формування величини і структури державних витрат, трансфертних виплат і системи оподаткування [1]. Проте дослідження науковців все ще тривають, так, на підставі результатів вибіркового аналізу найбільш авторитетних праць представників різних наукових шкіл дослідники [4, с. 29] роблять узагальнення еволюційних підходів до визначення терміну "фінансова політика": 1) найважливішим інструментом фінансової політики є бюджетний дефіцит, як результат фінансової діяльності держави відповідно до можливостей її економічного та соціального розвитку; 2) фінансова діяльність держави щодо регулювання бюджетного дефіциту проявляється у втручанні в економіку, з одного боку завдяки реалізації політики формування доходів бюджету, а з іншого, як механізм стимулювання діяльності економічних суб'єктів; 3) втручання держави в економіку позначається на макроекономічній рівновазі – сукупному попиті і пропозиції, а також спрямоване на зниження негативного впливу економічних циклів на стабільність ділової активності; 4) економічні відносини, які виникають між економічними суб'єктами у ході реалізації фінансової політики з приводу присвоєння і відчуження валової доданої вартості визначають ефективність фінансової політики.

Фінансовій політиці належить пріоритетне значення у сприянні стійкому економічному зростанню у світовому масштабі. Лауреат Нобелівської премії

Р. Солоу стверджує, що «орієнтація на традиційну грошово-кредитну політику, від якої все ж не потрібно відмовлятися, вичерпала свої можливості, і сьогодні необхідно переходити навіть до прямої податково-бюджетної політики або новаторським ідеям використання грошей і кредитів». Цю ж думку підтримують лауреати Нобелівської премії М. Спенс, Дж. Стігліц та інші вчені. Дж. Стігліц підкреслює, що «до кризи в деяких країнах існувала думка, що податково-бюджетна політика є менш дієвою, ніж грошово-кредитна. А тепер ми повернулися до ситуації, в якій фіскально-бюджетна політика дійсно має значення». Тобто проблема забезпечення економічного зростання у посткризовому періоді актуалізувала питання пріоритетності й ефективності фіскальної політики як у науковій думці, так і на практиці [2].

В сучасних економічних системах спектр цілей фіскальної політики є дуже широким. Окрім стабілізації економіки, діяльність фіскальних органів стосується перерозподілу ресурсів, управління нерівністю та підтримки довгострокового зростання. До інструментів досягнення цих цілей належать політика оподаткування та державних видатків, регулювання мінімальної заробітної плати та широкий спектр регулювання на регіональному рівні. В той же час, фіскальну політику варто здійснювати з урахуванням тенденцій соціально-економічного розвитку держави та відповідного досвіду країн з розвинутою та трансформаційною економікою. Також зростає роль фіскальної політики в умовах поступового підвищення фінансової та економічної самостійності регіонів щодо визначення цілей свого розвитку та їх реалізації за рахунок власних джерел. Адже, за допомогою фіскальної політики здійснюється розподіл і перерозподіл ВВП, формування бюджетних ресурсів, державне регулювання соціально-економічного розвитку регіонів, збалансованість місцевих бюджетів за доходами та видатками тощо.

При цьому, фіскальна політика має багато протиріч, з одного боку, потрібно вилучати фінансові ресурси у формі податків, а з іншого – не допустити зниження їх ділової активності та падіння купівельної спроможності. Адже підвищення ставок податків, розширення бази знижує пропозицію на ринку праці, капіталу і знижує заощадження, тоді, як зменшення податків сприяє економічному зростанню і зниженню темпів інфляції, оскільки стимулювання виробництва призводить до вироблення додаткових товарів, що покриватимуть грошову масу [3, с. 613]. Тобто, ефективна фіскальна політика держави, з одного боку, покликана визначити оптимальний податковий тиск на платників податків, при цьому забезпечити максимальну дохідність бюджетів усіх рівнів, а з іншого – формування ефективної фіскальної політики повинно стати дієвим важелем зниження негативних проявів циклічних коливань та економічних криз.

Таким чином, погоджуємося з результатами досліджень [1; 3], що навіть і в складних умовах сьогодення забезпечити підвищення ефективності реалізації вітчизняної фіскальної політики можна, врахувавши зокрема

наступні особливості розвитку економіки України: 1) вагомий вплив політичної компоненти на прийняття економічних рішень, несформованість більшості державних інститутів, що зумовлено руйнуванням старої державної системи та повільною розбудовою нової; 2) неефективна приватизація, яка не сприяла формуванню ефективного власника, створенню корпорацій на зразок західних, що поставило у глухий кут розвиток фондового ринку та вимагає від держави значних витрат на підтримку реального сектора економіки; 3) домінування старих стереотипів командно-адміністративної економіки, низький рівень фіскальної культури, що робить реакцію економічних суб'єктів на зміни у фіскальній політиці непередбачуваною та такою, яка не відповідає загальновідомим макроекономічним моделям; 4) бідність населення, яка виключає ймовірність формування заощаджень і обмежує можливість збільшення запасів національного капіталу.

Отже, світовий досвід вказує на те, що без активної фіскальної політики держави не може бути ефективною, соціально орієнтованою ринковою економікою, не говорячи вже про ефективність забезпечення соціальної та економічної безпеки країни. Загальнодержавна фіскальна політика є складовою і невід'ємною частиною соціально-економічних та фінансових трансформацій, що здійснюються у країнах світу. У сучасних умовах фінансової глобалізації світового господарства на перший план висувається проблема формування та реалізації ефективною фіскальної політики, що дозволяє, з одного боку, оптимізувати державні доходи шляхом вибору належних джерел їх отримання і, з іншого боку, передбачити раціональне та обгрунтоване витрачання державних коштів. Від того, наскільки фіскальна політика продумана, вивірена, розрахована, правильно визначені пріоритети і розставлені акценти, залежить стимулювання розширення споживчого попиту або, навпаки, його стримування, заохочення накопичень і заощаджень.

Список використаних джерел:

1. Бантон В. Д. Л. Фіскальна політика та механізм її реалізації / В. Д. Л. Бантон, В. І. Тарангул // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.investplan.com.ua/pdf/21_2010/10.pdf.
2. Бенч Л. Я. Фіскальна політика України: концептуальні засади та прагматичні аспекти / Л. Я. Бенч // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ndi-fp.nusta.com.ua/thesis/593/>.
3. Городецька Т. Е. Автоматичні механізми сучасної фіскальної політики України / Т. Е. Городецька, О. С. Сендецький // Молодий вчений. – 2017. – № 3 (43). – С. 613-617.
4. Петленко Ю. Теоретичні та методологічні аспекти фіскальної політики держави / Ю. Петленко, С. Милованова // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – 2017. – № 1 (190). – С. 28-35.